

Profesoriui Eugenijui Arvydui Janulaičiui – 80

Profesorius yra pasaulyje žinomas mokslininkas, paskelbęs per 100 straipsnių užsienio spaudoje ir išugdęs didelį būrį kūrybingų jaunesnės kartos Lietuvos mokslininkų, kurie pagrįstai gali didžiuotis esantys profesoriaus mokiniai. Prof. E. A. Janulaitis yra vienas moderniosios Lietuvos biotechnologijos pramonės iniciatorių ir kūrėjų. Jam vadovaujant, iš 1975 m. įsteigtos Genų inžinerijos laboratorijos Biotechnologijos institute (iki 1992 m. Taikomosios enzimologijos institutas) 1978 m. susiformavo Molekulinės biologijos fermentų skyrius, tyrinėjantis ir gaminantis molekulinės biologijos ir genų inžinerijos pagrindinius instrumentus – fermentus molekulinei biologijai. Iš šio skyriaus 1995 m. susikūrė viena pasaulio lyderių šioje srityje – molekulinės biologijos fermentų įmonė „Fermentas“, nuo 2010 m. pasaulyje plačiai žinoma kaip pasaulinės bendrovės „Thermo Fisher Scientific“ padalinys Europoje „Thermo Fisher Scientific Baltic“, kuriame gaminami mokslo srityje ir medicinoje naudojami molekulinės biologijos instrumentai.

Prof. E. A. Janulaičio iniciatyva 1984 m. buvo įsteigta Genų inžinerinių preparatų laboratorija. Ji po ketverių metų išsiplėtė į Genų inžinerinės biotechnologijos skyrių, kuris davė pradžią 1995 m. įsikūrusiai medicininės paskirties baltymų įmonei „Biotechna“. Šiuo metu ji yra pasaulinės bendrovės „Teva“ padalinys, jame yra mokslo tyrimų centras ir viena moderniausių Lietuvoje farmacijos gamyklų. Šios dvi prof. E. A. Janulaičio pastangomis įkurtos bendrovės neturėjo analogų Vidurio ir Rytų Europoje. 1986 m. profesoriaus iniciatyva pradėti vystyti ekologinės biotechnologijos darbai 1991 m. padėjo įsikurti mikrobiologinio naftos teršalų valymo įmonei „Biocentras“.

EAJ
80

PROFESORIUI
EUGENIJUI
ARVYDUI
JANULAIČIUI –
80

Akad. E. A. Janulaitis.

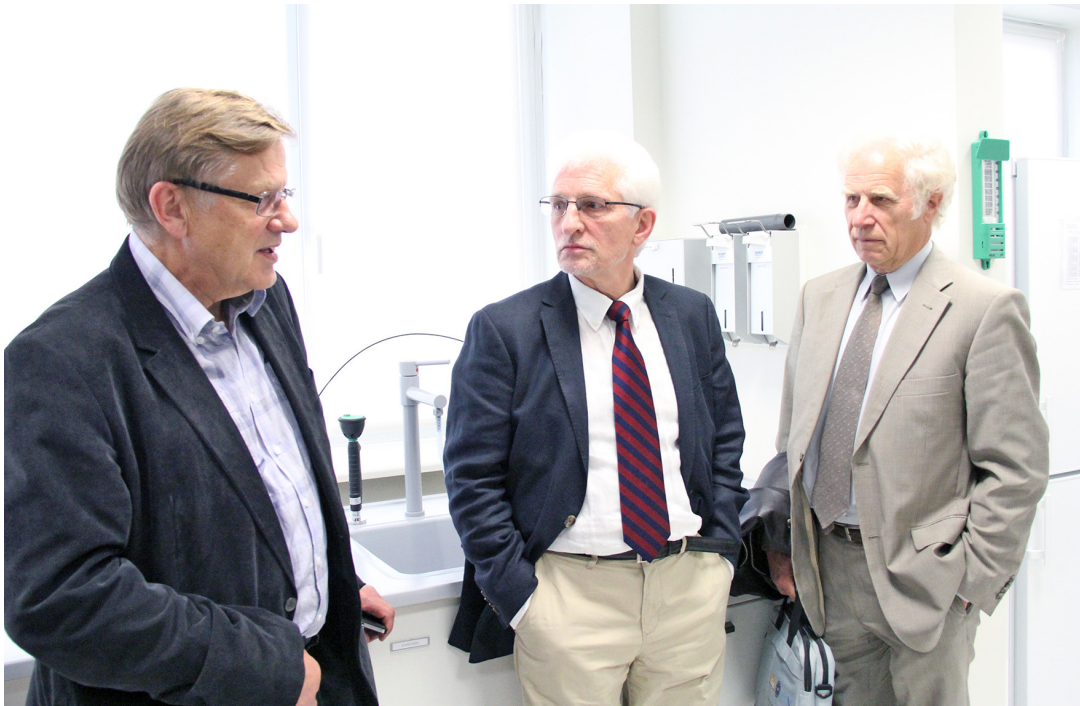
Profesoriaus E. A. Janulaičio mokslinė tiriama veikla yra akivaizdus pavyzdys, kaip aukšto lygio fundamentiniai tyrimai gali turėti įtakos naujoms technologijoms kurti, modernių aukštųjų technologijų įmonėms ir moderniosios biotechnologijos pramonės šakoms Lietuvoje atsirasti.

Žvelgdami į praeitį galime matyti, kad iš didžiulio sąjunginio instituto rinkos ekonomikos sąlygomis išgyveno, išsivystė ir suklestėjo padaliniai, įkurti profesoriaus E. A. Janulaičio. Kodėl taip įvyko? Tai lėmė strateginis įžvalgumas, aukštas mokslinių tyrimų lygis, leidžiantis ne vien kopijuoti konkurentų laimėjimus, bet ir patiems kurti pažangius, konkurencingus produktus, siekimas tobulėti, būti geriausiems visose veiklos srityse, pradedant moksliniais tyrimais, gamyba ir baigiant rinkodara, taip pat – išskirtinis dėmesys darbuotojams ugdyti ir jų kompetencijai gerinti. Vykdamas taikomojo pobūdžio užduotis, prof. E. A. Janulaitis siekė, kad būtų suformuota ir mokslinių tyrimų tematika. Nuo pat pradžių buvo suvokta, kad nevykdamas fundamentalių mokslinių tyrimų, neįmanoma išlaikyti tarptautinio tyrimų lygio, nuolat kelti personalo kvalifikacijos ir sukurti tarptautinėje rinkoje konkurencingų produktų. Nors anuo metu ir egzistavo nuostata, kad instituto darbų tikslas yra aprūpinti vidaus rinką kuriamais fermentiniais preparatais, buvo orientuojamasi dirbti taip ir pasiekti tokį lygį bei rezultatus, kad sukurti nauji produktai leistų konkuruoti ir tarptautinėje rinkoje. Todėl per keletą praėjusių dešimtmečių, vadovaujant prof. E. A. Janulaičiui, buvo identifikuota, išskirta ir ištirta tūkstančiai genų inžinerijos fermentų – restriktazių. Institutas gana greitai tapo ir iki šiol yra vienas pasaulio lyderių šioje tyrimų srityje. Tai buvo iš tiesų didelis Lietuvos mokslininkų tarptautinis laimėjimas ir indėlis vystant moderniąją biotechnologiją.

Gyvybės mokslų srityje naujo tūkstantmečio pradžia sutapo su žmogaus ir daugelio kitų organizmų genomo iššifravimu. Dėl šio proveržio pasaulyje pradėjo formuotis naujos mokslo ir pramonės šakos – pogenominiai tyrimai, transkriptomika, proteomika,

EAJ
80

PROFESORIUI
EUGENIJUI
ARVYDUI
JANULAIČIUI –
80

Iš kairės: akad. E. A. Janulaitis, akad. Vaidutis Kučinskas ir akad. Vytautas Basys.

farmakogenomika, bioinformatika ir kitos. Prof. E. A. Janulaitis savo veikla stengėsi pasiekti, kad Lietuva šiuo revoliuciniu laikotarpiu neliktų pasyvia pasaulio mokslo ir moderniosios biotechnologinės pramonės procesų stebėtoja ir kuo greičiau bei intensyviau įsiliėtų į tarptautinę mokslo tyrimų erdvę. Profesorius savo mokslinės karjeros metu suprato, kad visų, ypač naujausių mokslo sričių, specialistų patiems parengti neįmanoma, todėl rūpinosi, jog gambiausi darbuotojai turėtų galimybių kelti kvalifikaciją užsienio laboratorijose. Po ilgalaikių stažuočių žinomose užsienio laboratorijose į Lietuvą grįžo ir vadovaujamą darbą Vilniaus universiteto Biotechnologijos institute tęsia prof. akad. Virginijus Šikšnys (struktūrinė biologija), prof. akad. Saulius Klimašauskas (epigenetika), dr. akad. Česlovas Venclovas (bioinformatika), dr. Linas Mažutis (mikrotechnologijos) ir kiti.

Reikia pažymėti, kad tik labai nedidelė dalis profesoriaus mokinių paliko Lietuvą, dauguma darbuojasi dabartiniame Vilniaus universiteto Biotechnologijos institute ir iš jo susikūrusiose bendrovėse.

Profesoriaus pastangos, principingumas, maksimalizmas ir gebėjimas strategiškai numatyti perspektyvas prisidėjo prie to, kad Biotechnologijos institutas neabejotinai tapo tarptautinių konkursų ir programų lyderiu Lietuvoje. Instituto darbuotojai laimėjo daug įvairiausių tarptautinių konkursų, tokių kaip NATO, Howard Hughes medicinos instituto (JAV), „Volkswagen“ (Vokietija), „Wellcome Trust“ (Jungtinė Karalystė), įvairių ES BP programų, tarp jų ir prestižiškiausios ERC programos, projektus. Tyrimų rezultatai patentuojami tarptautiniu mastu ir prisideda prie naujų biotechnologijos bendrovių kūrimosi.

Prie prof. E. A. Janulaičio iniciatyva sukurtų įmonių sėkmės istorijos elementų galima priskirti dar vieną ne mažiau svarbų veiklos motyvacijos elementą – patriotiškumą

EAJ
80

PROFESORIUI
EUGENIJUI
ARVYDUI
JANULAIČIUI –
80

Iš kairės: akad. E. A. Janulaitis, akad. Virginijus Šikšnys, akad. V. Basys ir dr. Mykolas Mauricas.

ir visuomeninę orientaciją. Nuo pat 1975 m. varomoji jėga buvo ne vien asmeninės sėkmės siekimas, bet ir noras savo sprendimais bei veiksmais prisidėti prie Lietuvos pažangios plėtros. Pasaulinė patirtis rodė, kad šalys, kurių intelektualinis ir finansinis potencialas panašus į Lietuvos, yra nepajėgios pačios išplėtoti aukštųjų technologijų pramonės tiek, kad ši sudarytų žymią ekonomikos dalį. Tik pasaulinių bendrovių atėjimas į šalį gali padėti tai pasiekti. Šios įžvalgos bei siekis prisidėti prie Lietuvos gerovės turėjo įtakos apsisprendimui klestinčią įmonę UAB „Fermentas“ 2010 m. parduoti bendrovei „Thermo Fisher Scientific“. Šis sprendimas labai pasiteisino – šiuo metu „Thermo Fisher Scientific Baltic“ įmonėje jau dirba apie 2 000 žmonių, bendrovės metinė apyvarta siekia beveik 2 mlrd. eurų, bendrovė tapo didžiausia mokesčių mokėtoja Lietuvoje. Už tai turime būti dėkingi profesoriui ir jo mokiniams.

Prof. E. A. Janulaičio mokslinė veikla neatsiejama nuo įvairiapusiškos visuomeninės veiklos. Nuo Sąjūdžio laikų mokslininkas aktyviai dalyvavo formuojant mokslo politiką Lietuvoje. Profesorius buvo Mokslo ir studijų sistemos reformos ekspertų grupės pirmininkas, Lietuvos mokslo premijų komiteto narys, Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo valdybos narys, valdybos pirmininko pavaduotojas, Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos projekto rengimo darbo grupės narys, Aukštojo mokslo tarybos prie ŠMSM narys, Žinių ekonomikos forumo narys, piliečių judėjimo „Kitas pasirinkimas“ dalyvis, Kauno technologijos universiteto tarybos pirmininkas ir kt. Dirbdamas minėtuose veiklos baruose, prof. E. A. Janulaitis daug prisidėjo prie Lietuvos mokslo politikos tobulinimo, pažangių reformų Lietuvos moksle įgyvendinimo, mokslo finansavimo tvarkos pagal principą „kas geriau dirba, tas daugiau gauna“ parengimo. Žymus mokslininkas visados aiškiai mato valstybinius interesus, išreiškia

EAJ
80

PROFESORIUI
EUGENIJUI
ARVYDUI
JANULAIČIUI –
80

pilietinę poziciją, siūlo sprendimus, kaip padėti Lietuvos mokslui užimti tinkamą vietą tarptautinėje mokslo arenoje.

Profesorius buvo pagrindinis naujų nacionalinių mokslo programų – „Aukštųjų technologijų plėtros programa“ (2003), „Nacionalinė kompleksinė programa“ (2009) – iniciatorius.

Šiuo metu prof. E. A. Janulaitis tęsia mokslinę ir organizacinę veiklą, vadovaudamas savo įsteigtam startuoliui UAB „Diagnolita“, kuriančiam vėžio (pandemijos metu – koronaviruso) molekulinės diagnostikos metodus bei juos taikančiam medicininės diagnostikos praktikoje. Profesoriaus neblėstantį aktyvumą ir naujų strateginių tikslų siekį rodo 2022 m. jo iniciatyva įsteigtas Ateities biomedicinos fondas, kuris prisideda prie personalizuotos medicinos tyrimų plėtros Lietuvoje. Pats profesorius šio fondo veiklai skyrė 10 mln. eurų.

Prof. E. A. Janulaičio mokslinė ir visuomeninė veikla labai vertinama mokslo bendruomenės. 1993 m. profesorius išrinktas Europos akademijos (*Academia Europaea*) nariu, 1994 m. Karališkosios Švedijos inžinerinių mokslų akademijos užsienio nariu. Tais pačiais metais prof. E. A. Janulaičiui ir habil. dr. Viktorui Butkui už darbų ciklą „Bakterijų restrikcijos – modifikacijos sistemų tyrimai“ suteikta Lietuvos mokslo premija; 2007 m. skirta Nacionalinė pažangos premija; 1999 m. profesorius apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu; 2019 m. prof. E. A. Janulaičiui įteiktas Globalios Lietuvos apdovanojimas. Jau daugelį metų profesorius prisideda prie pažangios Lietuvos kūrimo skirdamas stipendijas ypač gabiems gyvybės mokslų krypties doktorantams, steigdamas laboratorijas jų moksliniams tyrimams, finansuodamas ateities mokslo sričių kūrėjus; 2022 m. už viso gyvenimo nuopelnus mokslui akad. E. A. Janulaitis apdovanotas Šv. Kristoforo statulėle.

*Kolegos ir mokiniai linki profesoriui Eugenijui Arvydui Janulaičiui
neblėstančios energijos, stiprios sveikatos, tolesnės kūrybinės sėkmės
ir dar daug prasmingų gyvenimo akimirkų.*

Akademikai Saulius Klimašauskas, Kęstutis Sasnauskas, Virginijus Šikšnys,
Česlovas Venclovas ir akademikė Aurelija Žvirblienė

EAJ
80

PROFESORIUI
EUGENIJUI
ARVYDUI
JANULAIČIUI –
80